

Майбутній Закон України "Про електронну комерцію" має встановити особливості комерційної діяльності, основним інструментом якої є електронні засоби зв'язку, розмежувати усну і письмову форму правочинів, вчинених за допомогою таких засобів, уточнити процедуру укладення електронних договорів, забезпечити дієвий захист сторін при здійсненні електронної комерції, більш глибоко врегулювати питання проведення електронних торгів та аукціонів, судовий захист спорів, що виникають із електронних угод.

В той же час, враховуючи специфіку електронних правовідносин та складність їх регулювання, варто пам'ятати, що виникнувши як суто технічних засіб передачі інформації, Інтернет перетворився на важливе соціальне явище, яке привертає фахівців юридичної науки. Зазвичай Інтернет розглядається як суто технічний засіб. Утім, такий підхід не може задовольнити юристів насамперед тому, що таке визначення базується на неюридичній термінології і таким чином не може включатися до існуючих юридичних конструкцій. Наочне домінування технічної сторони Інтернету не повинно заважати юридичному осмисленню цього феномена. Інтернет – сукупність особистих та майнових відносин, які виникають при застосування Інтернет-технологій [7, с.124-125].

В рамках даної статті автор не змогли дослідити всі недоліки і суперечності розглянутого законопроекту через їх значну кількість і вважає, що досліджений законопроект повинен бути ґрунтовно перероблений із попереднім опрацюванням міжнародного та зарубіжного досвіду, напрацювань доктрини права та наукових досліджень в сфері регулювання електронної торгівлі і, обов'язково, існуючого вітчизняного законодавства для уникнення породження все нових колізій та неузгодженостей. Автор сподівається, що доопрацьований законопроект не буде

відірваний від існуючого регулювання даних правовідносин, а натомість врахує всі помилки попередників і природно надовго увійде у законодавство України.

1. Andan Zorayda Ruth "E-commerce and E-business" E-Asian Task Force UNDP-IPDIP/www.apdip.net. 2. Аномалії в цивільному праві України: навч. – практ. посібник // Відп. Ред.. Р.А. Майданик. – К.: Юстиніан, 2007. – 912 с. 3. Блажівська Н. Електронний правочин // Юридичний журнал. – 2001. – №4. – С. 62-70. 4. Брель О. Електронний документообіг: організаційно-правові проблеми застосування. // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2007. – №4. – С. 26-29. 5. Директива 1999/93/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу "Про систему електронних підписів, що використовуються в межах Співтовариства" від 13.12.1998 // http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_240. 6. Директива 2000/31/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу про деякі правові аспекти інформаційних суспільних послуг, зокрема електронної комерції на внутрішньому ринку (Директива щодо електронної комерції) від 08.06.2000 // http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_224. 7. Жилінкова І. Правове регулювання Інтернет – відносин // Право України. – 2003. – №5. – С. 124-128. 8. Закон України "Про електронні документи та електронний документообіг" від 22.05.2003 N 851-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – Ст. 275. 9. Закон України "Про електронний цифровий підпис" від 22.05.2003 № 852-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – Ст. 276. 10. Закон України "Про рекламу" від 03.07.1996 № 270/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 39. – Ст. 181. 11. Закон України "Про телекомунікації" від 18.11.2003 N 1280-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 12. – Ст. 155. 12. Модельний закон СНД "Про електронну торгівлю", прийнятий Постановою Міжпарламентської Асамблеї країн-учасників СНД №31-12 від 25.11.2008 // zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=997_k75. 13. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг" від 09.08.2005 N 720 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 32. – Ст. 284. 14. Проект Закону України "Про електронну комерцію" від 18.02.2010 № 266 // http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=37033. 15. Солодченко І. Електронні документи в житті підприємств // Дебет-Кредит. – 2005. – №12 // www.dtk.com.ua. 16. Харчук В. Електронний правочин // Юридичний журнал. – 2009. – №3. – С. 62-63. 17. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – №11 – Ст. 461.

Надійшла до редколегії 12.05.10

Н. Златіна, асп.

ОКРЕМІ ВИДИ ЗАХОДІВ ВПЛИВУ, ЯКІ ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ ЗА ПОРУШЕННЯ БАНКІВСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

В статті аналізуються два види державного впливу з боку Національного банку України за правопорушення у банківській діяльності, а саме: письмового застереження до банку та накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу на банк і керівників банку.

В статті аналізуються два види державного впливу со сторони Національного банку України за правопорушення в банківській діяльності, а именно: письмового попередження банку і наложення адміністративного стягнення в виде штрафу на банк і керівників банку.

The article analyzes two kinds of the National bank of Ukraine influencing measures for violations in the sphere of banking activity such as written warning to the bank and imposing of administrative penalty on the bank and bank management.

Ключові слова: Національний банк України, заходи впливу, письмове застереження, адміністративний штраф.

Ключевые слова: Национальный банк Украины, средства воздействия, письменное предупреждение, административный штраф.

Key words: the National bank of Ukraine, influencing measures, written warning, administrative penalty.

Регулювання банківської системи здійснюється за допомогою відповідного законодавства. Держава визначає спеціальні органи, що виступають в ролі суб'єктів управління банківською системою. В сучасних умовах одним з найголовніших серед таких органів є центральний банк.

Питання, що стосуються регулювання банківської діяльності досліджувались у працях таких вітчизняних вчених, як Л.К.Воронова, Д.О.Гетманцев, І.Б.Заверуха, О.А.Костюченко, В.Л. Кротюк, А.Т. Ковальчук, О.П. Орлюк, В.В. Пасічник, А.О.Селіванов та інших.

Метою даної статті є дослідження заходів впливу, що застосовуються Національним банком України до порушників банківського законодавства.

Однією з особливостей банківської системи України є те, що вона почала створюватися ще до формального

здобуття незалежності, коли у березні 1991 року схвалено Закон України "Про банки і банківську діяльність". Завдяки цьому закону було ліквідовано монополію на ринку банківських послуг, почали створюватися приватні банки, отримали повну самостійність державні банки, які також поступово переходили в корпоративне володіння.

Слід зазначити, що банківська діяльність у перші роки незалежності країни почала розвиватися активніше, ніж виробнича сфера. Однак згодом в її діяльності виникли серйозні проблеми, основними серед яких були:

- відсутність елементарно достатньої кількості банків і відповідно фахівців, здатних налагодити перманентне відтворення грошових ресурсів;
- неприпустимо низький рівень грошової капіталізації та фінансової стабільності;

▪ нездатність новостворених комерційних банків здійснювати ефективну кредитну політику щодо реального сектору економіки та населення;

▪ непрозорість банківського управління та регулювання в силу відсутності фінансового контролю та фінансового права як такого;

▪ відсутність реальної інформації про стан банківської системи в країні;

▪ вседозволеність банкірів, активне їх збагачення, що викликало до них негативне суспільне ставлення [1, с.41-42].

Ці та інші проблеми потребували від держави прийняття рішучих заходів для оздоровлення не тільки банківської, але й фінансової системи країни в цілому.

Для регулювання порядку організації і діяльності банків необхідно було створити міцну правову базу, та насамперед встановити норми юридичної відповідальності за правопорушення, які здійснюються банками та їх керівниками, що спрямовані проти інтересів вкладників та кредиторів банків.

За роки незалежності України така правова база була створена.

Так, поряд із Законом України "Про Національний банк України" від 20.05.1999 р. [2] та Законом України "Про банки і банківську діяльність" від 07.12.2000 р. [3] основу банківського законодавства, складають також Положення, що затверджені Постановами Правління Національного банку України.

Слід зазначити, що при застосуванні заходів впливу до банків та їх керівників, окрім вищезазначених законів, Національний банк України керується Кодексом про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. №8073-Х (в редакції від 08.12.2009 р.), Інструкцією про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затвердженою Постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001 р. №368, Положенням про планування та порядок проведення інспекційних перевірок, затвердженим Постановою Правління Національного банку України від 17.07.2001 р. №276, Інструкцією з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України, затвердженою Постановою Правління Національного банку України від 27.12.2007 р. №481, Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України, затвердженою Постановою Правління Національного банку України від 17.06.2004 р. №280, Правилами організації статистичної звітності, що подається до Національного банку України, затвердженими Постановою Правління Національного банку України від 19.03.2003 р. №124, Положенням про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства, затвердженим Постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001 р. №369, а також іншими законодавчими актами України та нормативно-правовими актами Національного банку України [4].

Порушення вимог вищезазначених законодавчих актів і нормативно-правових актів Національного банку України, тягне за собою відповідальність, до якої Національний банк України притягає правопорушників шляхом застосування відповідних заходів впливу.

Заходи впливу застосовуються Національним банком на підставі: результатів інспекційних (планових та позапланових) перевірок діяльності банків чи їх філій; результатів аналізу дотримання банками вимог банківського законодавства з використанням статистичної звітності, щомісячних і щоденних балансів тощо; результатів перевірок діяльності банків аудиторськими організаціями,

уповноваженими відповідно до чинного законодавства на їх здійснення; пропозицій Фонду гарантування вкладів фізичних осіб у разі порушення банком норм Закону України "Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб" від 20.09.2001р.[5]; результатів перевірок дотримання банками валютного законодавства.

Національний банк України застосовує до банку письмове застереження у разі потреби висунення до банку вимоги щодо усунення порушення банківського законодавства та нормативно-правових актів Національного банку України зазвичай на підставі результатів аналізу дотримання банком вимог банківського законодавства з використанням статистичної звітності, щомісячних і щоденних балансів або за результатами інспекційних (планових та позапланових) перевірок діяльності банку чи його філій.

У письмовому застереженні Національний банк України висловлює банку своє занепокоєння станом його справ, указує на допущені порушення банківського законодавства, нормативно-правових актів Національного банку або недоліки в роботі та за потреби у визначені строки вживає конкретні заходи, з метою їх усунення або недопущення надалі. Вони стосуються, зокрема, щодо: усунення конкретних порушень чи недоліків у діяльності банку, які безпосередньо ще не вплинули на його фінансовий стан, але в майбутньому можуть призвести до його погіршення та загрози інтересам вкладників і кредиторів банку; усунення порушень банком економічних нормативів; зменшення невиправданих витрат банку; обмеження невиправдано високих процентних виплат за залученими коштами; вжиття заходів щодо зменшення чи відчуження неефективних низькоприбуткових або збиткових інвестицій; виправлення (коригування) фінансової звітності банку за результатами інспекційних (планових та позапланових) перевірок, які здійснює Національний банк; забезпечення проведення обов'язкової аудиторської перевірки банку та подання висновків незалежних аудиторських організацій (аудиторів) про результати діяльності банку; недопущення повторного порушення нормативу обов'язкового резервування протягом одного календарного року; усунення порушень банківського законодавства, нормативно-правових актів Національного банку із запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом; усунення порушення банком значення ліміту загальної довгої валютної позиції банку (Л13-1)/ліміту загальної короткої валютної позиції банку (Л13-2) та інших порушень.

Якщо письмове застереження складається на підставі матеріалів інспекційної перевірки (планової або позапланової), то воно може надсилатися до банку разом із звітом про інспекційну перевірку.

Письмове застереження також може надсилатися банку під час інспекційної перевірки, якщо територіальне управління або відповідний структурний підрозділ банківського нагляду Національного банку виявить факти, що вимагають невідкладного застосування такого заходу.

Банк має протягом п'яти робочих днів з часу отримання письмового застереження подати Національному банку відповідь із зазначенням строку, протягом якого він зобов'язується вирішити виявлені проблеми та усунути порушення. Контроль за виконанням банком вимог, що містяться в письмовому застереженні, здійснює відповідне територіальне управління Національного банку (відповідний структурний підрозділ банківського нагляду центрального апарату).

Національний банк має право накладати на банки штрафи в розмірі не більше ніж один відсоток від суми зареєстрованого статутного фонду в разі допущення ними таких порушень: порушення порядку, строків і технології виконання операцій, що встановлені нормативно-правовими актами Національного банку; неподання документів на письмову вимогу уповноважених працівників Національного банку, а також приховування рахунків, документів, активів тощо; подання недостовірної інформації або звітності, а також неподання або несвоєчасне їх подання; невиконання звітності в порядку, установленому Національним банком, недотримання банком нормативу обов'язкового резервування протягом календарного року; порушення економічних нормативів регулювання діяльності банків; невиконання (неналежне виконання) вимог банківського законодавства, нормативно-правових актів Національного банку із запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом; порушення вимог нормативно-правових актів Національного банку щодо залучення коштів на умовах субординованого боргу до капіталу банку та дострокового його погашення; недотримання банком розміру резервування коштів за залученими уповноваженим банком депозитами і кредитами (позиками) в іноземній валюті від нерезидентів; порушення встановлених Національним банком значень лімітів загальної (довгої, короткої) валютної позиції банку (Л13-1, Л13-2).

Розрахунок суми штрафів здійснюється за кожним фактом допущених порушень, а накладення штрафів за ці порушення здійснюється протягом шести місяців з дня виявлення порушення.

Рішення про накладення штрафів на банки ухвалює Комісія Національного банку або Комісія Національного банку при територіальному управлінні, у межах повноважень, які визначенні відповідним рішенням Комісії Національного банку України. Цей документ має містити перелік виявлених порушень з посиланням на нормативно-правові акти Національного банку та документи, що підтверджують факт порушення.

У разі незастосування штрафів з метою забезпечення виправлення ситуації або запобігання подальшим порушенням чи подальшій втраті банком своїх активів Національний банк має застосовувати інші адекватні заходи впливу відповідно до статті 73 Закону України "Про банки і банківську діяльність" [6].

Національний банк України, як державний орган виносить постанови про накладення адміністративних стягнень у вигляді штрафів на керівників банків у розмірі від 50 до 100 неоподаткованих мінімальних доходів громадян.

Постанова про накладення штрафу підлягає виконанню з моменту її винесення. При оскарженні або опротестуванні постанови про накладення штрафу постановою підлягає виконанню після залишення скарги або протесту без задоволення.

Постанову про накладення штрафу може бути оскаржено протягом 10 днів з дня її винесення до вищої посадової особи або до місцевого суду, рішення якого є остаточним. Скарга подається посадовій особі, яка винесла постанову за справою про адміністративне правопорушення.

Штраф, що не сплачений порушником протягом 15 днів з дня вручення йому постанови про накладення штрафу, а в разі оскарження або опротестування такої постанови – протягом 15 днів з дня повідомлення про залишення скарги або протесту без задоволення, стягується у примусовому порядку згідно із законодавством.

Штраф, накладений за вчинення адміністративного правопорушення, вноситься порушником через установу Ощадного банку України до Державного бюджету України. Після перерахування суми штрафу порушник зобов'язаний подати оригінал квитанції про його сплату або іншого платіжного документа посадовій особі, яка винесла постанову про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу.

Враховуючи викладене, слід зазначити, що введення штрафних та інших санкцій по відношенню до правопорушників сприяло зміцненню державної дисципліни в діяльності банківських установ. Однак не в усіх випадках ці заходи виявляються ефективними. Тому виникає потреба у їх посиленні. У зв'язку із цим у Верховній Раді України знаходиться проект закону від 23.04.2009 №4404 "Про внесення змін до статті 166⁵ Кодексу України про адміністративні правопорушення (щодо захисту банківського вкладу)", який передбачає викладення зазначеної статті у такій редакції: "Порушення керівниками банків або іншими особами, які відповідно до закону можуть бути об'єктом перевірки Національного банку України, банківського законодавства, нормативно-правових актів Національного банку України, чи/або умов договору банківського вкладу, чи/або здійснення ризикованих операцій, що загрожують інтересам вкладників чи інших кредиторів банку чи/або спричинило невиконання банківського вкладу на вимогу вкладника, щодо кожного відповідного договору,

▪ тягне за собою накладення штрафу від п'ятисот до восьмисот неоподаткованих мінімумів доходів громадян".

Суттєве збільшення суми штрафу, яка може скласти від 8500 гривень до 13600 гривень, порівняно із існуючими – від 850 гривень до 1700 гривень, сприятиме підвищенню відповідальності банків та інших об'єктів перевірки Національного банку України.

1. Ковальчук А.Т. Фінансове право України. Стан та перспективи розвитку. – К.: Парламентське вид-во, 2007. – С.41-42. 2. Закон України "Про Національний банк України" від 20.05.1999 №679 – XIV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, №29, ст. 238. 3. Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 07.12.2000 №2121 – III // Відомості Верховної Ради України(ВВР), 2001, №5-6, ст.30. 4. Див.: Офіційний сайт Верховної Ради України// <http://zakon.rada.gov.ua/> 5. Закон України "Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб" від 20.09.2001р.№ 2740-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, N 5, ст.30. 6. Положення про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства, затверджене постановою Правління Національного банку України від 28 серпня 2001 року №369 // <http://zakon.rada.gov.ua/>